

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

Näringsutskottets betänkande över

Ministerrådsförslag om handlingsprogram för det nordiska, energipolitiska samarbetet 2014-2017

1. Utskottets förslag

Näringsutskottet föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i det förelagda handlingsprogrammet inarbeta hur man avser samarbeta för att hantera ev. problemställningar för den nordisk-baltiska energimarknaden, kopplade till Tysklands beslut att helt överge kärnkraften som energikälla

att i det förelagda handlingsprogrammet inkludera målkonflikter mellan å ena sidan förnyelsebara energikällor och andra samhälls- och miljövärden, t.ex. problem kopplade till vindkraft kontra fågel-liv/landskapsbild

att i det förelagda handlingsprogrammet inarbeta mer explicita ut-fästelser om samnordiskt agerande i de stycken där viktigheten av nordiskt samarbeta nu enbart nämns i runda ordalag

att efter ovan nämnda korrigeringar och tillägg genomföra hand-lingsprogrammet

att anpassa ministerrådets mötesdatum fortsättningsvis, i förhål-lande till de saker som ska framläggas för rådet på sessionen

2. Bakgrund

I samband med utskottets septembermöte i Tórshavn 2013, fick närings-utskottet och miljö- och naturresursutskottet ta del av de rubriker och områden som ministerrådsförslaget skulle komma att fokusera på. Bröd-texter och fullödiga formuleringar saknades då. Baserat på detta "skelett", framförde utskotten följande synpunkter till Ämbetsmannakommittén för energi:

- Utvalgene mener at handlingsplanen bør bygge på langsiktige visjoner om energisikkerhet og klimavennlige energiløsninger i Norden. Dette er aspekter som ikke helt fremgår tydelig i notatet, men som eventuelt vil være tydeligere i den endelige handlingsplanen. I Finland arbeides det med et visjonært «Road Map 2050» og øvrige nordiske land har også ambisiøse langsiktige mål for energisektoren som med fordel bør komme til uttrykk i energihandlingsplanen.
- Med fördel kunde handlingsprogrammet för energi även innefatta konsekvenserna för Norden av att Tyskland lägger om sin energi-produktion på så sätt att man helt går bort från kärnkraften, samt konflikten mellan å ena sidan strävan efter mer förnyelsebar energi, och å andra sidan de konflikter som sådana energikällor samtidigt medför, t.ex. vindkraften i förhållande till landskapsbild och fågelliv, men också målkonflikter kopplade till bioenergi, vattenkraft etc.
- Utvalgene legger også vekt på at man innen for det nordiske energisamarbeidet, samordner politikken med hensyn til forberedelsen og gjennomføringen av EUs direktiver om energiproduksjon og distribusjon. Det samme gjelder også arbeidet med smarte el-nett hvor utvalgene legger vekt på, at det nordiske samarbeidet herom bidrar til felles europeiske samordning med hensyn til tekniske standarder.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

Utskottsmötet i oktober i år är första tillfället för rådet att substansbehandla ministerrådsförslaget/handlingsprogrammet.

3. Remissbehandling

I och med att näringsutskottet först har mottagit ministerrådsförslaget den 23 oktober 2013, har det inte funnits möjlighet att sända ärendet på remiss.

4. Utskottets synpunkter

Näringsutskottet har ensamt berett det ministerrådsförslag som nu föreligger. Utskottet noterar med tillfredsställelse att flera av de kommentarer som insändes till ämbetsmannakommittén i slutet av september, finns med i ministerrådsförslaget, däribland de starka skrivningarna kopplade till EU och internationellt samarbete. Dock kunde det vara värdefullt att också ange vilka organisatoriska åtgärder man vill vidta på nordisk nivå för att säkerställa den nordiska dialogen inför beslut och möten i internationella fora.

Utskottet saknar däremot fortfarande skrivningar kring de allt ökande målkonflikter mellan utbyggandet av förnyelsebara energikällor (vind, vatten, biobränsle m.m.) och värden såsom fågelliv, landskapsbild, fiske och livsmedelsförsörjning m.m., som samtliga nordiska länder alltmer konfronteras med. Utskottet menar att också dessa målkonflikter bör diskuteras nordiskt.

Vidare menar utskottet att den nordisk-baltiska elmarknaden kan komma att påverkas av Tysklands beslut att avveckla kärnkraften som en konsekvens av Fukushimaolyckan i Japan. Kan detta få konsekvenser för Norden, på kortare eller längre sikt, och finns det anledning att nordiskt förhålla sig till detta redan under den aktuella handlingsprogramperioden?

Enligt näringsutskottet visar handlingsprogrammet på ett brett nordiskt samarbete på energiområdet och att det energipolitiska samarbetet i Norden röner stort politiskt intresse från regeringarnas sida. Detta är mycket positivt. På vissa punkter i handlingsprogrammet lyser det dock igenom

att man inte har klara tankar om vad och om man bör agera proaktivt på nordisk nivå. Det nämns på flera ställen i handlingsprogrammet ATT det är viktigt att de nordiska länderna samarbetar, men inte VAD man har tänkt sig att rent faktiskt göra. Det kan gälla allt från vikten att länderna vidtar nödvändiga åtgärder för att nationellt ändra lagar och regler i syfte att uppnå en nordisk slutkundmarknad till 2015, till åtgärder för att stimulera smarta elnätverk. Behoven påpekas, men åtgärderna/avsikterna framgår inte. Utskottet uppmanar således ministerrådet att skärpa skrivningarna på de områden i handlingsprogrammet, där man uttryckligen säger att nordiskt samarbete och nationella/nordiska åtgärder är viktiga, men där man inte anger vad man rent faktiskt har tänkt sig att göra för att detta ska bli till verklighet.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

5. Konklusion

Mot bakgrund av ovanstående föreslår Näringsutskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i det förelagda handlingsprogrammet inarbeta hur man avser samarbeta för att hantera ev. problemställningar för den nordisk-baltiska energimarknaden, kopplade till Tysklands beslut att helt överge kärnkraften som energikälla

att i det förelagda handlingsprogrammet inkludera målkonflikter mellan å ena sidan förnyelsebara energikällor och andra samhälls- och miljövärden, t.ex. problem kopplade till vindkraft kontra fågelliv/landskapsbild

att i det förelagda handlingsprogrammet inarbeta mer explicita uttåg om samnordiskt agerande i de stycken där viktigheten av nordiskt samarbete nu enbart nämns i runda ordalag

att efter ovan nämnda korrigeringar och tillägg genomföra handlingsprogrammet

att anpassa ministerrådets mötesdatum fortsättningsvis, i förhållande till de saker som ska framläggas för rådet på sessionen

Oslo 29 oktober 2013

Arto Pirttilahti (cent)

Cecilie Tenfjord-Toftby (M), ordförande

Eeva-Johanna Eloranta (sd)

Erling Bonnesen (V)

Höskuldur Þórhallsson (F)

Katarina Köhler (S)

Kjell-Idar Juvik (A)

Ruth Mari Grung (A)

Sivert Haugen Bjørnstad (FrP)

Steingrímur Sigfússon (VG)

Torgeir Knag Fylkesnes (sv)

Wille Valve (MÅ)

MINISTERRÅDSFÖRSLAG

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

Handlingsprogram för det nordiska energipolitiska samarbetet 2014–2017

Handlingsprogram för det nordiska energipolitiska samarbetet 2014–2017

Innehåll

Innehåll	5
Inledning	6
Elmarknad	8
Energieffektivisering	10
Förnybar energi	11
Energiforskning.....	13
Horisontella ämnesområden	14
Energirelaterade transportfrågor	14
Internationella frågor.....	15
Hållbara energisystem för glest befolkade områden	15

6. Inledning

De nordiska ländernas energisamarbete är unikt och har pågått under lång tid. Tydliga exempel är det täta samarbetet kring utvecklingen av den nordiska elmarknaden och hållbara energisystem. Inom ramen för det energipolitiska samarbetet tas gemensamma handlingsprogram fram. Här presenteras handlingsprogrammet för det nordiska energipolitiska samarbetet för perioden 2014-2017.

Målet med det nordiska energisamarbetet står fast. Det ska bidra till en stabil och säker energiförsörjning, hållbar tillväxt och välfärd för ländernas medborgare samt till att möta klimat- och miljöutmaningar. Samarbetet ska också fungera som ett redskap för marknadsföring av nordiska styrkepositioner inom energiområdet på den globala arenan. Den nordiska styrkepositionen är att utveckla och skapa miljö- och klimativänliga energilösningar, som säkerställer att vi både i Norden samt globalt rör oss mot samhällen som är klimatneutrala eller har mycket låga utsläpp.

Norden berörs i allt högre grad av initiativ som tas på EU-nivå. Detta gäller alla de nordiska länderna, oavsett om de är medlemsländer i unionen eller inte, antingen direkt eller indirekt genom att omvärlden förändras när förutsättningarna blir annorlunda i ett nordiskt grannland. Norge och Island deltar inte i förhandlingarna om EU:s energipolitik men påverkas genom EES-avtalet. EU:s nuvarande klimat- och energipolitiska ramverk bygger på tre övergripande mål som ska uppnås till 2020; att minska utsläppen av växthusgaser med 20 procent, att öka andelen förnybar energi till minst 20 % och att minska förbrukningen av primärenergi med 20 %. Inom EU pågår även ett arbete med att forma de klimat- och energipolitiska ramarerna för 2030.

Det nordiska energisamarbetet bör när det gäller konkreta energipolitiska åtgärder sikta in sig på sådana områden där just ett nordiskt samarbete tillför särskild nytta eller mervärde. Det kan t.ex. handla om den fortsatta utvecklingen av den nordiska elmarknaden och en samsyn kring frågor som kan komma att påverka denna.

Det ligger också ett värde i att de nordiska länderna håller varandra uppdaterade om och jämför möjliga lösningar på de viktigaste energipolitiska utmaningarna på nationell, regional, EU och global nivå. En huvudutmaning i det nordiska energisamarbetet, och i de nordiska ländernas energipolitik, är att så effektivt och tidigt som möjligt definiera det nordiska intresset i olika alternativa energipolitiska utvecklingar, inte minst på EU-nivå. Detta gör det även möjligt att göra nordiska synpunkter gällande i den europeiska och globala policyutvecklingen.

Möjligheter till hur de nordiska länderna kan uppfylla sina nationella klimatmål och uppnå ett koldioxidneutralt energisystem 2050 analyseras i rapporten Nordic Energy Technology Perspectives (NETP), som utarbetats av International Energy Agency (IEA) i samarbete med Nordisk energiforskning (NEF) och ledande nordiska forskningsinstitutioner. Det är möjligt att nå ett klimatneutralt Norden 2050, men det innebär en stor utmaning. Nordiskt samarbete, särskilt vad gäller infrastruktur samt forskning, utveckling och demonstration, är en förutsättning för att detta ska kunna åstadkommas till så låg kostnad som möjligt.

Även om klimat- och miljöutmaningen kan ses som vår tids största hot, så är det också en möjlighet att skapa nya jobb och nya företag, öka exportintäkterna och bidra till en bättre miljö både i Norden och i omvärlden. Runt om i världen görs betydande investeringar inom områden som förnybar energi och energieffektivisering. Detta öppnar stora möjligheter för nordiska lösningar och nordiskt näringsliv att matcha behov och efterfrågan för en hållbar tillväxt, utveckling och jobbskapande i Norden och globalt.

I det nordiska samarbetet är det också viktigt att beakta jämställdhetsaspekter i de fall där det är relevant för problemställningarna och lösningarna. Det kommer därför att arbetas med att inkludera jämställdhetshänsyn i de framtida aktiviteter som beskrivs i detta handlingsprogram.

Under programperioden 2014 – 2017 kommer det nordiska energisamarbetet att inriktas på följande ämnesområden:

- Elmarknad
- Energieffektivisering
- Förnybar energi

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

- Energiforskning
- Horisontella frågor (energirelaterade transportfrågor, internationell frågor, hållbara energisystem för glest befolkade områden)

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

7. Elmarknad

Elmarknaderna i Norge, Sverige, Finland och Danmark bildar tillsammans den nordiska elmarknaden. Redan 1996 gick Norge och Sverige ihop och skapade en gemensam elbörs, Nord Pool Spot, och kort därefter anslöt sig Finland och Danmark. Elbörsen för samman de nordiska ländernas grossistmarknader och elen produceras där priset är lägst. EU vill skapa en gemensam europeisk elmarknad och på senare tid har utvecklingen avancerat genom bl.a. nya marknadskopplingar mellan olika delmarknader. Det geografiska område som kan betraktas som en gemensam elmarknad växer och den nordiska elmarknaden integreras allt mer med länder och elmarknader i vår närhet.

Den nordiska grossistmarknaden för el har länge varit en förebild för utvecklingen av elmarknader över landsgränser. Samarbetet om den nordiska elmarknaden är kontinuerligt föremål för utveckling avseende leveranssäkerhet, konkurrens och effektivitet vilket i slutändan ska bidra till ökad tillväxt och konsumentnytta. De nordiska energiministerna har beslutat att även skapa en gemensam nordisk slutkundsmarknad för el.

Det finns områden i Norden som kräver ett delvis annorlunda angreppssätt på grund av att de inte är en del av den nordiska elmarknaden. I dessa områden kan det i stället vara viktigt att t.ex. hitta lösningar kring energilagring.

Prioriterade frågor

- Nätinvesteringar och nätplanläggning

En starkare nordisk energibalans, ökande handel med reglerkraft och högre krav på försörjningstrygghet aktualiserar byggandet av ytterligare förbindelser till kontinenten. Detta medför ökad överföring i stamnäten och behov av interna nätförstärkningar. Den nordiska elmarknaden borgar för ett effektivt utnyttjande av produktionsresurserna och flaskhalsar i det nordiska elnätet som skapar långvariga och stora skillnader i elpris bör därför byggas bort. År 2010 fastslog de nordiska energiministerna att nätinvesteringar som är samhällsekonomiskt lönsamma i ett nordiskt perspektiv ska genomföras. Om nytta och kostnader är ojämnt fördelade mellan länderna ska systemansvariga förhandla om fördelning. Norden behöver på lämplig nivå enas om metoder för hur samhällsekonomisk nytta av gränsöverskridande transmissionskapacitet ska bedömas. Det är viktigt att de nordiska stamnätsoperatörerna fortsätter och förstärker samarbetet om nätplanläggning och utarbetar nordiska nätutvecklingsplaner

- Den nordiska elmarknaden i ett EU- och närområdesperspektiv

Inom EU ska ny lagstiftning införas inom ramen för det tredje inremarknadspaketet för energi, bl.a. i form av s.k. nätkoder. Nätkoderna syftar till att harmonisera regelverk för gränsöverskridande elhandel och till att säkerställa en säker drift av de europeiska transmissionsnäten för el. Den nordiska elmarknaden ligger långt fram i marknadsutvecklingen i förhållande till övriga EU. Det innebär att Norden har mycket att bidra med i utvecklingen av en gemensam europeisk elmarknad. Men det är också viktigt att gemensamt bevaka att de nya regelverken inte motverkar en redan väl fungerande nordisk elmarknad och att främja rätt balans mellan harmonisering av regler och behov av utrymme för nationell och nordisk handling. Det nordiska samarbetet är en förutsättning för att nå framgång kring dessa frågor.

Den snabba utbyggnaden av förnybar el förändrar förutsättningarna för annan elproduktion. För att säkra tillgång till elproduktionsresurser vid tillfällen med hög elförbrukning har flera länder i Europa valt att införa s.k. kapacitetsmarknader. Detta medför en risk för att handeln mellan länder minskar, att konkurrensen snedvrids, att gammal fossilbaserad produktion cementeras och att kostnaden för kunderna ökar. Det är därför viktigt med ett nordiskt samarbete för att påverka en gemensam samordning av de nationella kapacitetsinitiativen på europeisk nivå med syfte att minimera negativa marknadseffekter.

- Integrering av förnybar elproduktion i elnäten och systemhantering, förbrukarflexibilitet och smarta nät

Elnäten behöver anpassas och förstärkas för att integrera den ökande andelen förnybar energi. Behovet av nätförstärkningar i respektive nordiskt land beror även av vad som byggs i de övriga länderna. En ökad andel fluktuerande el (vindkraft, solkraft) ställer förändrade krav på bl.a. balansering och leder till ökade behov av styrning och övervakning av elnäten. Därigenom stimuleras utvecklingen av smarta elnät och effektiva system för elöverföring.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

Ökade möjligheter och incitament för kunderna att reagera på prissignaler gör att elförbrukningen kan bli mer flexibel. Med smarta funktioner i elnätet blir det enklare att flytta efterfrågan i tiden för att minska topparna då elbehovet är som störst. Det är viktigt att följa utvecklingen inom dessa områden och fortsätta det arbete som pågår på nordisk nivå med att bedöma potentialen för förbrukarflexibilitet i den gemensamma elmarknaden och möjliga strategier för att utnyttja denna potential.

- **Gemensam slutkundsmarknad**

Med en mer harmoniserad slutkundsmarknad, som ger ökade valmöjligheter för elkunden och stärker konkurrensen mellan elhandelsföretagen, blir elmarknaden mer effektiv. Redan 2009 beslutade de nordiska energiministerna att skapa en nordisk slutkundsmarknad för el. Samarbetsorganet för de nordiska tillsynsmyndigheterna för elmarknaden (NordReg) har därefter tagit fram en detaljerad färdplan med de åtgärder som krävs. Fokus ligger på att minimera hinder genom att harmonisera lagar och regler som underlättar för elhandelsföretag att vara verksamma i alla de nordiska länderna. Det är viktigt att nödvändiga åtgärder vidtas i respektive land för att påbörja nationell implementering, i största möjliga mån i linje med NordReg:s rekommendationer. Utvecklingen i de nordiska länderna går dock inte alltid i samma takt och är inte identiska utan sker stegvis i vart och ett av länderna.

- **Energilagring**

Utvecklingen mot en allt större användning av förnybara energislag, som vind- och solkraft, skapar utmaningar eftersom produktionen är ojämn till följd av varierande vindstyrka och solljus. Därför behöver el från perioder med hög produktion kunna lagras för att användas när sämre produktionsförhållanden råder eller när efterfrågan är stor. Detta har medfört efterfrågan på ny, alternativ teknik för energilagring framför allt i områden som är isolerade eller ligger långt från de centrala överföringsnäten.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

8. Energieffektivisering

Energieffektivisering är en av hörnpelarna i ett hållbart och tryggt energisystem och bidrar till att samtidigt främja ökad miljömässig hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet. Energieffektivitet är en nordisk styrkeposition och samtliga nordiska länder arbetar med energieffektivisering på nationell nivå. En effektiv användning av energi är relevant inom samhällets alla delar som t.ex. inom bygg- och bostadssektorn, industrin, transportsektorn, i användningen av produkter, och i produktion och överföring av energi.

Det nordiska samarbetet på energieffektiviseringsområdet syftar till att öka kunskapen om och förståelsen för de olika ländernas nationella politik för energieffektivisering. Samarbetet ska även ge ökad kunskap om vilka konsekvenser EU:s politik för energieffektivisering kan ha för nordiska gemensamma intressen. På de områden där förutsättningar finns är det önskvärt att etablera gemensamma nordiska insatser som ökar kostnadseffektiviteten i genomförandet av energieffektiviseringspolitiken.

På energieffektiviseringsområdet finns det flera rättsakter på EU-nivå som i varierande grad påverkar de nordiska ländernas energipolitik. Alla de nordiska länderna omfattas av EU/EES-rättsakterna inom energimärkning och ekodesign.

Ambitionen med EU:s energieffektiviseringspolitik är att minska den totala energianvändningen. Enligt beslut i EU ska primärenergien minska med 20 % till år 2020. 2012 antogs ett direktiv om energieffektivitet som syftar till att skapa ett ramverk för energieffektivisering till 2020 och därefter. Energieffektiviseringsdirektivet ska öka effektiviseringstakten genom åtgärder gällande industri, offentlig sektor, hushåll och energibolag och bidra till att EU:s energieffektiviseringsmål till 2020 uppnås. Regelverk kring minimikrav på ekodesign (inklusive energianvändning) och energimärkning av energirelaterade produkter och minimikrav på byggnaders energiprestanda finns sedan tidigare. De krav och regleringar som finns i EU-direktiven på energieffektiviseringsområdet utgör viktiga komplement till de energiskatter som påverkar prissignaler som skapas på energimarknaderna.

Prioriterade frågor

- Erfarenhetsutbyte kring genomförande av EU:s direktiv på energieffektiviseringsområdet

Utbyte av erfarenheter kring genomförande och gemensam nordisk analys av konsekvenser av EU:s olika direktiv, förordningar och handlingsplaner inom energieffektiviseringsområdet är av vikt. Exempel på en sådan analys, som redan inletts, är konsekvenser av EU:s energieffektiviseringsdirektiv för en nordisk slutkundsmarknad. Under 2014 kommer EU-kommissionen att presentera en ny analys av vägen mot att nå 2020-målet för energieffektivisering. Justeringar av olika EU-direktiv kan därför bli aktuella. Det kommer även att göras en översyn av ekodesigndirektivet. På de områden förutsättningar finns kan det bli aktuellt att utveckla gemensamma ståndpunkter före EU-beslut.

- Samarbete kring konkreta gemensamma insatser för energieffektivisering

Förstudier av möjliga områden där förutsättningar kan finnas för ett nordiskt samarbete om energieffektiviseringsinsatser är viktiga att genomföra. Ett konkret exempel på sådan t samarbete gäller marknadstillsyn för ekodesign och energimärkning där energiministrarna i oktober 2012 beslutade att stödja ett förslag om ett treårigt (2013-2015) nordiskt program för marknadstillsyn, Nordsyn. Andra områden där nordiskt samarbete kan vara relevant är främjande av energitjänster samt åtgärder för ökad energieffektivisering i byggnader.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

9. Förnybar energi

Norden har goda naturliga förutsättningar och bra tillgång på förnybara energikällor i form av bl.a. vattenkraft, vindkraft, geotermisk energi och bioenergi. Tillsammans med en sedan lång tid tillbaka ambitiös politik och kraftfulla styrmedel har detta gjort regionen till världsledande inom förnybar energi.

De nordiska ländernas energiförsörjning kännetecknas av en hög andel förnybar energi, men det finns skillnader mellan länderna avseende resurser och hur de används, och den politik och de styrmedel som har tillämpats och tillämpas idag.

EU:s direktiv för förnybar energi från 2009 är numera centralt i arbetet med förnybar energi i de nordiska länderna. Inte bara Danmark, Finland och Sverige som är medlemmar i EU omfattas av direktivet, utan även Norge och Island har antagit det. Direktivet upprättar en gemensam ram för främjande av energi från förnybara energikällor. Det omfattar förutom bindande mål till år 2020 även ett stort antal artiklar som reglerar en mängd frågor som påverkar utvecklingen av förnybar energi, och framtagandet av nationella handlingsplaner.

Långa ledder och livslängder, samt vikten av långsiktighet och förutsägbarhet vid investeringar, kräver att vi redan i dag reflekterar över vilken situation som Norden bör befinna sig i år 2030 och 2050. Det nordiska samarbetet ska bidra till fortsatt utveckling av ett hållbart energisystem i Norden och internationellt och häri är förnybar energi en viktig beståndsdel.

Prioriterade frågor

- Erfarenhetsutbyte kring fortsatt genomförande av EU:s förnybartdirektiv.

Även om förnybartdirektivet i de flesta delar redan genomförts i nationell lagstiftning måste utvecklingen av målpuppfyllelsen fortsatt följas för att säkerställa att åtgärder som införts är ändamålsenliga. Ett informellt erfarenhetsutbyte om genomförandet har pågått och ska fortsätta inom det s.k. concerted action där EU:s samtliga medlemsländer samt Norge och Island deltar. Under perioden fram till 2017 kan förnybartdirektivet resultera i nya initiativ från EU-kommissionen bl.a. en vägledning vad gäller stödsystem för förnybar energi och samarbetsmekanismer. På nordisk nivå finns det ett värde att utbyta synpunkter på genomförandet av förnybartdirektivet och analysera frågor av gemensamt nordiskt intresse.

- Ramverk för förnybar energi efter 2020.

EU-kommissionen har presenterat en s.k. Grönbok som ett första led i att forma de klimat- och energipolitiska ramarna för 2030. Kommissionen har också tagit fram en färdplan för ett konkurrenskraftigt utsläppsnålt samhälle 2050, en energifärdplan för 2050 och en vitbok om transport. Synen på och villkoren för förnybar energi är viktiga delfrågor i detta sammanhang. Arbete med förnybar energi på lång sikt är en relevant samsarbetsfråga för samtliga nordiska länder och motiverar därför ett kontinuerligt erfarenhetsutbyte och analyser kring ramverk för förnybar energi efter 2020. Ett sådant samarbete kan ge förutsättningar för gemensamma aktiviteter och projekt inklusive ett proaktivt agerande i EU-processen.

- Ramvillkor och stödsystem för förnybar energi i de nordiska länderna

Främjande av förnybar energi kan vara motiverat av klimathänsyn, försörjningstrygghet och konkurrenskraft. Varje land väljer stödsystem efter egna förutsättningar och syfte. Det kan ändå vara av vikt att utbyta erfarenheter mellan de nordiska länderna. Skillnader i stödnivåer kan även påverka var inom den nordiska elmarknaden som nya investeringar kommer till stånd.

- Bioenergi

Norden har goda erfarenheter av hållbar användning av bioenergi. Norden ska bidra med sina erfarenheter i de pågående diskussionerna om hållbarhet. Det är viktigt att arbeta för att de internationella kriterier för hållbarhet som formas inte har en negativ påverkan på den nordiska bioenergisektorns konkurrenskraft.

- Vindkraft

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

Mer vindkraft behövs om de nordiska länderna ska uppnå sina mål för förnybar energi. Det är av vikt att samarbeta kring policyfrågor och analyser av gemensamt nordiskt intresse kring utbyggnad av vindkraft i Norden.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

10. Energiforskning

Forskning och innovation kring ny teknik och nya lösningar på energiområdet är en viktig förutsättning för att vi ska kunna möta de stora utmaningarna kring klimat och energi, och för att öka våra möjligheter att nå uppsatta mål och visioner. Forskning om och utveckling av ny energiteknik och lösningar är en integrerad del av en framsynt energipolitik och täcker hela spektrat från forskning och utveckling till testning, demonstration och marknadsintroduktion.

De nordiska länderna har samarbetat kring energiforskning sedan 1985 och sedan 1999 har samarbetet skett genom den nordiska institutionen Nordisk Energiforskning (NEF). Samarbetet ska komplettera de nationella forskningsprogrammen på energiområdet.

Koordinering och samarbete kring forskning och innovation på energiområdet blir allt viktigare för att underbygga de nordiska ländernas visioner kring energi, klimat och miljö.

Det innevarande huvudprogrammet under NEF, Sustainable Energy Systems 2050, fokuserar på förnybar energi, marknader och nät, samt transporter med låga emissioner. Programmet syftar till att utveckla kunskap och lösningar som kan främja utvecklingen av ett hållbart energisystem 2050.

De nordiska länderna har höga ambitioner för utvecklingen av ett hållbart energisystem. För att bidra till möjligheterna att nå uppställda mål bör forskning och innovation på energiområdet ses som en samlad strategisk insats som spänner över hela det energirelaterade innovationssystemet och fångar upp hela värdekedjor. En helhetssyn på energisystemet är av stor betydelse för prioritering och genomförande.

En intelligent kombination av forskning och innovation och av marknadsincitament är en förutsättning för att säkra en hållbar energiförsörjning, minska påverkan på klimatet och bidra till ekonomisk tillväxt. Det nordiska samarbetet kring forskning och utveckling på energiområdet ska bygga på insatserna inom de nationella programmen och främja samarbeten med framträdande nordisk nytta.

Det nordiska samarbetet ska bidra till starka och internationellt framstående forskningsmiljöer inom hållbar energi.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

11. Horisontella ämnesområden

Ämnesområdena Elmarknad, Energieffektivisering, Förnybar energi och Energiforskning som beskrivits i tidigare kapitel utgör det nordiska samarbetets kärna. Härutöver finns det ett antal frågor som är viktiga och som bör lyftas fram, men som är tvärgående till sin natur med avseende på kärnområdena. Det handlar om energirelaterade transportfrågor, internationella frågor och hållbara energisystem för glest befolkade områden.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

12. Energirelaterade transportfrågor

Transporter är ett politikområde som är mycket viktigt i arbetet mot ett hållbart samhälle. Det är den sektor som har störst andel fossil bränsleanvändning i de nordiska länderna. Samtidigt är transporter en tvärgående fråga, eftersom de utgör en del av verksamheter som finns inom många av samhällets sektorer. Den energi som används för transporterna är en av många viktiga aspekter att ta ställning till när man ser på transporter som sådana. Politiskt och administrativt berör energirelaterade transportfrågor ett stort antal aktörer och ansvaret kan ligga hos flera eller andra ministrar än energiministrarna.

Ett effektivt transportsystem gör inte halt vid landets gräns. Transportområdet är ett av de tydligaste exemplen på behovet av gränsöverskridande, internationellt samarbete.

Transportsektorn står för mer än en tredjedel av de energirelaterade koldioxidutsläppen i de nordiska länderna. Samtliga nordiska länder har ambitiösa långsiktiga mål för att minska CO₂-utsläppen från transporter men den nuvarande politiken och åtgärderna för att backa upp de långsiktiga målen är otillräckliga och behöver förstärkas¹.

Stora delar av transportsektorn står inför omfattande tekniskiften i och med den utveckling som sker kring elektrifiering och förnybara drivmedel. Transportsektorn ska också bidra till att övriga miljö kvalitetsmål nås och till minskad ohälsa. Eldrivna fordon erbjuder redan idag en möjlighet till mer energieffektiva och miljöanpassade transporter. Utvecklingen kommer på sikt också påverka elmarknaden när antalet elfordon blir större.

En av de stora utmaningarna med elektrifiering av transporterna är att utforma en laddinfrastruktur, så att fordonen kan laddas på ett smart och kostnadseffektivt sätt. I Norden har vi en gemensam utmaning i form av ett kallare klimat än i många andra regioner. Vi har också det gemensamt att samtliga nordiska länder är aktiva i utvecklingen av elfordonsmarknaden.

Liksom andra sektorer påverkas transportsektorn av EU:s initiativ inom området. EU:s förnybartdirektiv föreskriver bland annat att andelen förnybar energi i transportsektorn, i varje medlemsstat, ska uppgå till minst 10 procent av den totala energianvändningen för transporter år 2020.

Prioriterade frågor

- Elfordon

Samverkan mellan berörda aktörer bör fortsätta i en form som är ändamålsenlig och ger ett tydligt nordiskt mervärde. Syftet bör vara att överbrygga klyftan mellan långsiktiga politiska mål och nuvarande nationell politik med inriktning på transportsektorn i Norden. Frågor som är av gemensamt intresse är t.ex. standardisering, infrastruktur, information, styrmedel, affärsmodeller, påverkan på den gemensamma nordiska elmarknaden m.m.

- Mål för förnybar energi i transportsektorn

För att biodrivmedel ska kunna räknas med i den nationella uppfyllelsen av tioprocentmålet måste de vara hållbara enligt hållbarhetskriterierna i förnybartdirektivet. Hållbarhetskriterierna utgår ifrån krav på växthusgasminskning i förhållande till fossilt bränsle, och krav på vilken mark som råvaran till bränslet odlats på. Utbyte mellan de nordiska länderna av information, erfarenheter och synpunkter är viktigt i samband med uppfyllelse av tioprocentmålet och eventuella ändringar i direktiven. På de områden förutsättningar finns kan det bli aktuellt att utveckla gemensamma ståndpunkter före EU-beslut.

¹ IEA 2013 Nordic Energy Technology Perspectives

13. Internationella frågor

Det energipolitiska samarbetet mellan de nordiska länderna sker i en allt mer sammanflätad värld där det finns en mångfald av bilaterala och multilaterala initiativ på energiområdet. Några av dessa internationella samarbeten har på ett naturligt sätt ett nära samband med energifrågorna i Norden.

Den nordiska elmarknaden är rättsligt en del av den europeiska (EU/EES:s) inre marknaden för el och gas och den tekniska och ekonomiska integrationen mellan den nordiska elmarknaden och elmarknaden i de baltiska länderna är redan långt gången och kommer att fördjupas ytterligare. Estland, Lettland och Litauen är exempelvis numera delägare i Nord Pool Spot. Att det på detta sätt i allt större utsträckning blir naturligt att tala om en nordisk-baltisk elmarknad är något som redan påverkar och kommer fortsätta påverka förutsättningarna för samarbetet kring elmarknadsfrågorna i Norden. En väsentlig aspekt att beakta i det sammanhanget är också EU-initiativet Baltic Energy Market Interconnection Plan (BEMIP).

Oavsett skillnaderna som finns mellan de nordiska länderna i deras förhållande till EU, är de initiativ som tas på energiområdet inom unionen genomgående en viktig faktor att ta hänsyn till i det nordiska energisamarbetet. Ett ömsesidigt utbyte av information och utväxling av erfarenheter är till nytta för alla länderna och i de fall det går att identifiera ett gemensamt nordiskt intresse är det också naturligt att formera gemensamma nordiska ståndpunkter, för att öka möjligheten till inflytande.

Den etablerade verksamhet med förmöten mellan de nordiska och de baltiska länderna inför energiministtermöten i EU är också en naturlig och värdefull form av nordisk-baltisk samverkan som bör behållas. Det kan också finnas ett nordiskt mervärde i konkreta samarbetsprojekt mellan de nordiska länderna och Estland, Lettland och Litauen.

Flera av de nordiska länderna har bilaterala samarbeten med Ryssland och det finns även regionala energipolitiska samarbetsprojekt där de nordiska länderna deltar, såsom det energipolitiska Östersjösamarbetet BASREC (Baltic Sea Region Energy Co-operation) och Barents-samarbetet. Samarbete mellan Nordiska Ministerrådet och Ryssland finns inom andra sakområden. För det energipolitiska området faller det sig naturligt att prioritera samarbete med nordvästra Ryssland och i huvudsak kanalisera samarbetet via redan etablerade fora.

De nordiska länderna deltar också i globala energipolitiska samarbeten, såsom International Energy Agency (IEA) och International Renewable Energy Agency (IRENA). Även i dessa sammanhang kan det finnas tillfällen då de gemensamma förutsättningarna för Norden som region är relevanta att beakta. Ett bra exempel är IEA:s regionala studie Nordic Energy Technology Perspectives som genomförts i samarbete mellan IEA, Nordisk energiforskning (NEF) och nordiska forskargrupper.

I det nordiska samarbetet framöver ska de internationella aspekterna på ett naturligt sätt integreras i varje sakområde inom energipolitiken där det är relevant. Det nordiska samarbetets kopplingar till närområdet ska inte vara ett eget sakområde, utan en naturlig beståndsdel i all verksamhet där det finns tydliga skäl för samverkan med länder utanför Norden. Den samarbetsmetod med gemensamma förmöten som har tillämpats på ett framgångsrikt sätt inför energiministtermöten i EU kan med fördel användas även inför möten i IEA, IRENA och andra internationella sammanhang om och när det bedöms som relevant.

14. Hållbara energisystem för glest befolkade områden

Nordiska ministerrådet har under programperioden 2010-2013 haft som uppgift att stödja de nordiska ländernas arbete med att säkra tillgången till hållbar och förnybar energi i de nordiska områden som antingen är isolerade från eller som ligger i perifera delar av de centrala nordiska överföringsnäten. Arbetet har skett genom projekt och erfarenhets- och informationsutbyte via nätverk i de nordiska länderna.

Energiförsörjningen i isolerade eller glest befolkade områden ska precis som i resten av Norden vara säker, lönsam och miljövänlig och så långt som möjligt baseras på förnybara energikällor. Förutsättningarna och frågeställningarna för dessa geografiska områden är emeller-

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

tid delvis annorlunda och energisystemen och lösningarna måste anpassas till dessa annorlunda förutsättningar.

I det nordiska samarbetet framöver ska glesbygdsaspekterna på ett naturligt sätt integreras i varje sakområde inom energipolitiken där det är relevant. Det nordiska samarbetets arbete med sina isolerade eller perifera geografiska områden ska inte vara ett eget ämnesområde, utan en naturlig beståndsdel i all verksamhet där det finns tydliga skäl för nordisk samverkan.

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

Organisering och ekonomi

Ministerrådet

Energiministrarna ingår i ett ministerråd (MR-NER) tillsammans med närings- och regionalministrarna. Deras möten ger möjligheter till politiska beslut, samarbetsinitiativ och diskussioner. Energiministrarna möts en gång per år.

Ämbetsmannakommittén

Ämbetsmannakommittén för energi (ÄK-E) har både fackmässigt och administrativt ansvar för energisektorns aktiviteter i ett nära samarbete med Nordiska Ministerrådets sekretariat (NMRS). Ordförandeskapet i ÄK-E roterar mellan länderna i samma ordning som det nordiska ordförandeskapet.

ÄK-E är ett forum för ämnesdiskussioner och erfarenhetsutveckling som en grund till policyutveckling i Norden. ÄK-E följer upp genomförandet av handlingsprogrammet och tar emot resultaten från programaktiviteterna.

NMRS

Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn har i samarbete med ordförandeskapet ansvar för förberedelserna inför möten med Ministerrådet och ÄK-E.

NMRS är en stöttepelare för länderna och har även ansvar för ekonomiförvaltningen och koordineringen av de andra sektorerna i NMR. NMRS kan också ta nya initiativ och framföra synpunkter/förslag för ordförandeskapet/ÄK-E.

Ekonomiska konsekvenser

De ekonomiska resurser som ställs till förfogande för det nordiska energipolitiska samarbetet kommer att prioriteras för genomförandet av detta program.

Energiministrarna önskar att bidra till ett gott samarbete mellan sektorerna i NMR, nationella myndigheter, samt andra organisationer.

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3

Nordiska rådet

B 292/næring

Behandlas i:
Näringsutskottet

Bilaga/or:
- handlingsprogram

J.nr. 13-00253-3